

LIBRIS

We know
books

Lars Saabye Christensen

Bunica mea chinezoaică

Traducere din norvegiană și daneză cu note de
Sanda Tomescu Baci

Ideea colecției Nordica a fost inspirată de „Seminarul internațional de traduceri literare norvegiene” pe care l-am organizat în colaborare cu Norwegian Literature Abroad (NORLA), din Norvegia, la Departamentul de limbi și literaturi scandinave al Facultății de Litere a Universității Babeș-Bolyai în noiembrie 2013. Spiritul acestui prim seminar de traduceri literare norvegiene, organizat în România, a prins viață în 2015, prin constituirea colecției Nordica.

Sanda Tomescu Baci

Casa Cărții de Știință
Cluj-Napoca, 2022

This translation was published with the financial support of
NORLA (Norwegian Literature Abroad).

Această traducere a fost publicată cu sprijinul financiar
NORLA (Norwegian Literature Abroad).

Titlu original: *Min kinesiske farmor*
Copyright © CAPPELEN DAMM AS 2020

© Casa Cărții de Știință, 2022
pentru prezenta ediție în limba română

Redactor: Alexandra Ionel
Tehnoredactor: Alexandra Ionel
Grafician: Roxana Ardelean

Imagine copertă: colaj cu fotografia vasului *S/S Protector*,
disponibilă la M/S Museet for Søfart (Helsingør, Danemarca) CC-BY-NC-SA
(fotograf necunoscut)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
CHRISTENSEN, LARS SAABYE
Bunica mea chinezoaică / Lars Saabye Christensen ; trad. din norvegiană
și daneză cu note de Sanda Tomescu Baciu. - Cluj-Napoca :

Casa cărții de știință, 2022

ISBN 978-606-17-2100-9

I. Tomescu-Baciu, Sanda (trad. ; note)

821.113.5

Casa Cărții de Știință
400129 Cluj-Napoca; B-dul Eroilor, nr. 6-8
Tel./fax: 0264 431 920
www.casacartii.ro; e-mail: editura@casacartii.ro

I

– Ce ceas straniu!

Se aud cuvintele tatei. Stau la căpătâiul patului în care zace pe moarte. În curând împlinește 90 de ani. În groșița de la baza gâtului are un cateter pentru morfină, cât un plastru mic de felul celui pe care tații noștri îl foloseau când se tăiau la bărbierit, înainte să apară aparatele electrice, cândva la sfârșitul anilor cincizeci. Și cam tot pe-atunci bunica de la Copenhaga a început să ne viziteze, în special vara, când Oslo, spunea ea, era în lumina sa cea mai bună, cu aerul, peisajele și oamenii săi. Uneori ne aducea cadouri, de obicei ceva de mâncare, dulciuri, ceva specific danez, dropsuri, bomboane, ciocolată, și de aceea părea că vine dintr-o altă lume, iar în ochii mei ea este în continuare așa. Odată a adus o carte groasă învelită într-o copertă albastră de plastic. Pe copertă scria *An de an*, iar în interior *Un memorandum, un jurnal concis pentru cinci ani pentru notarea întâmplărilor, demne de aducere-aminte*. Trebuie să fi fost în 1960, anul în care am început școala primară. Dar cel mai adesea noi eram cei care o vizitam, fie că luam vaporul spre Danemarca, fie că plecam cu mașina, cu o Volvo Duett

poreclită Mașina de lapte, dar asta mult mai târziu, pentru că tata nu și-a luat permisul înainte de 1963, deși avea permis de motocicletă de mai demult, de pe vremea serviciului militar în corpul de ingineri din Viborg, și de fiecare dată când avea permisie, pleca la Copenhaga cu motocicletă Royal Enfield, pe care englezii au abandonat-o și care era cunoscută sub numele de Royal Enfield, pentru că, pe vremea aceea, în Danemarca mai totul era regal. Motocicleta cu ataș a apărut în viața lui odată cu mama care era guvernantă la un angrosist din centrul Whiskey, acea zonă rezidențială exclusivistă cu vile de-a lungul Strandveien¹. Ea a fost prima care a mers cu motocicletă cu ataș. Mi-i și închipui în această postură, deși nu așa mi-i aduc aminte, așa cum îi știu eu, pentru că mi-i amintesc dintr-o altă perspectivă; de altfel, este o amintire de dinaintea mea, o amintire edificatoare, pe care mi-am făcut-o din perspectiva fotografiilor și episoadelor pe care ei înșiși le povesteau, dar vorbeau prea puțin despre perioada aceea, despre logodna lor, erau discreți în ce privește viața lor privată, chiar și față de mine: în viteză, pe șoselele drepte din Danemarca, probabil de-a lungul coastei, în drum spre Hornbæk, acolo unde familia avea un teren, cu eșarfele fluturându-le în vânt, în jachete de piele, casca pe care o poartă tata, în timp ce mama are doar o căciulă sau o pălărie, o pălărie bărbătească pe care trebuie s-o țină cu putere în unele momente,

¹ *Vej, Vejen* (da.); *vei, veien* (no.), cale, drum. Este a doua parte a cuvântului compus. Se vor păstra denumirile străzilor în original (n. t.).

mănușile, ochelarii de soare, fețele lor luminoase care strălucesc. Tinerețea lor îmi e cu totul străină. Totuși, nu pot să nu observ libertatea lor ireproșabilă, necondiționată și dezinvoltă, cu războiul care tocmai s-a încheiat. Cu toate acestea, mă gândesc că exact acea libertate este cea pe care copiii le-o răpesc părinților în clipa în care vin pe lume. Mă gândeam și încă mă mai gândesc la vila din Julianehåbsvej unde locuia bunica, amintindu-mi mai ales de obiectele chinezești, de cufere, arme, covoare, vase, figurine, scaune, care confereau interiorului o ambianță de visare, împreună cu parfumul neștiut de mirodenii, petale uscate sau parfum de trandafiri, sau poate alte miroșuri pe care oricum nu le puteam identifica. Iar *această altă lume* am căutat-o în tot ceea ce-am scris. Tata arată înspre ceasul de pe peretele îngust al camerei. I se pare un ceas straniu. Nici eu nu-mi dau seama de ce atârnă acolo.

- Să le spun să-l dea jos?
- Din ce motiv?
- Mă gândeam că poate te deranjează.
- De ce să mă deranjeze?
- Tu ai spus că e stra...
- Tata mă întrerupe, aproape furios:
- Dar tu nu vezi?
- Încerc să râd.
- Am venit în afara orelor de vizită?
- Nu merge bine!
- A! Ești sigur?

UBRIS | We know books

Mă uit la ceasul meu. Arată ora trei și jumătate, la fel ca cel de pe perete. Timpul meu e în acord cu timpul lumii. Înseamnă că eu merg bine. Tata e cel care nu merge bine. Mă tulbură totuși ideea că este silit să zacă aici și să privească ceasul blestemat, în timp ce e pe moarte, de parcă cineva într-o asemenea stare ar dori să urmărească ceasul. Moartea e oricum un timp personal, indiferent când vine. Într-un spital nu este nevoie de ceas, nici de oglinzi. Trebuie să fac ceva în acest sens, măcar atât să fac. Dar tata mi-o ia înainte.

– Ceasul merge înapoi!

– Imposibil.

În clipa următoare am și regretat ce-am spus. Dacă tata așa vede lucrurile, n-am niciun motiv să mă îndoiesc de ceea ce spune. Nu s-ar cuveni. Ar fi nepotrivit. Voi ocroti adevărul lui cât îmi stă în putință, chiar dacă ar fi o reinterpretare din partea mea, și, prin urmare, ajunge să fie un neadevăr. Am vorbit rareori împreună sau poate că niciodată despre scrisul meu, el mi-a citit cărțile, desigur, dar le-a comentat rar sau niciodată. Poate că acum e momentul. Aș putea spune ceva despre faptul că scrisul, așa cum îl înțeleg eu, este un astfel de ceas, anacronic, întârziat, care se oprește deseori într-un anume punct între ore, și asta pur și simplu deoarece scrisul trebuie să cuprindă mai mult decât propriul meu timp, și de aceea nu e de ajuns să știi citi ceasul, așa cum spuneam în copilărie. În acest sens, aș putea să amintesc numele tuturor ceasornicarilor de pe

Drammensveien, bulevardul vis-à-vis de Slottsparken¹. Tata m-a luat cu el la unul dintre ei când am primit primul meu ceas, fiind de altfel singura dată când m-a luat cu el undeva, din câte îmi amintesc, eram apropiați, însă era rareori sau niciodată o apropiere adevărată. Dar nu despre asta vreau să-i aduc aminte. Nici nu mi-ar trece prin minte așa ceva. Mai curând i-aș povesti că acești ceasornicari m-au inspirat când am scris prima poezie, și anume o poezie pe care să o consider a mea, doar a mea, pentru că așa cum vedeam eu lucrurile, atunci nimeni altcineva n-ar fi putut s-o scrie, doar eu. Stăteam în fața uneia dintre ceasornicăriile de pe Drammensveien când am observat că toate ceasurile din vitrină așău o oră diferită. Am observat *deodată*, într-o clipită, ca să zic așa, de parcă aș fi avut o revelație, aveam doar 12 ani, iar toate astea îmi dau de gândit acum când stau aici, în spitalul Diakonhjemmet, în vara lui 2009, 45 de ani mai târziu, iar vitrina ceasornicarului îmi apare la fel de limpede, acum când scrisul și patul de moarte locuiesc același timp.

– Povestește-mi despre China, îi spun.

¹ Parcul din jurul Palatului regal (n. t.).

Carnetul de la bunica, carnetul de amintiri sau *memorandumul*, a devenit cu timpul cea mai dragă proprietate a mea. Nu aveam loc pentru amintiri pentru simplul fapt că încă nu aveam o poveste a mea și, prin urmare, nici nu aveam nimic de ținut minte. Aceasta este singura libertate a copilului. Amintirile îmi ieșeau mai curând în cale asemenea unor vise camuflerate de așteptare și de speranță. Dar eu mă foloseam de memorandumul bunicii ca să-mi construiesc o viață privată. Nu că aș fi umplut memorandumul cu amintiri, cu secrete, cu gânduri nepermise, cu vint de deochete sau alte grozăvii, nu, departe de mine acest gând pentru că nu-mi stătea în fire. Cu toate că n-aveam nimic de ascuns părinților sau chiar bunicii mele, exista totuși un tipar în *alegerile* mele, un tipar pe care nici măcar eu nu-l puteam vedea și tocmai din acest motiv mi s-ar părea corect să spun totuși că strecuram acolo propriile mele secrete pe care le scoteam la lumină: notam adrese.

Pe vremea aceea, în ultimii ani de școală primară și, mai apoi, în toamna anului 1967, când am început școala

generală, am lucrat ca și curier la florăria Radoor din Frognerveien. De trei ori pe săptămână duceam cu bicicleta buchete de flori într-o cutie de carton de pe portbagajul bicicletei. Cum veneam acasă, îmi scoteam memorandumul și notam adresele unde livrasem florile, doar atât, nu cât am câștigat la fiecare livrare și nici dacă am primit ciubuc, nici chiar datele, doar simplele adrese, în ordine alfabetică. Spre exemplu, la litera *J* apare:

Josefines gate Klinik

Jacob Aalls gate 49

Josefines gate Klinik

Jacob Aalls gate 12

Josefines gate 2

Josephine, regina Suediei, este numele străzii care se întinde de la Uranienborg la Homansbyen, iar acolo locuiau mulți colegi din clasa mea; din fericire, niciodată n-am livrat flori la ușile lor; nici nu prea știu din ce cauză, dar aveam convingerea că nu ar fi fost potrivit să amestecăm lucrurile. De altfel, m-am născut chiar la Clinica din Josefines gate, la 21 septembrie 1953, o naștere anevoioasă pentru mama, evident din cauză că mă poziționasem cu picioarele înainte, prin urmare, anevoioasă și pentru mine, și chiar dacă am livrat în două rânduri flori la clinică, abia dacă sunt în stare să-mi amintesc interiorul ei: parcă țin minte niște trepte largi cu o balustradă solidă de piatră, rotunjită și lucioasă, plăcută la atingere atunci când îți lași

mâna să lunece de-a lungul ei, iar sunetul pașilor mei se putea auzi în liniștea ce se așternea peste un astfel de loc. Trebuia să livrez buchetul la un soi de recepție a clinicii unde o doamnă mai în vârstă îmbrăcată în uniformă de asistentă medicală îmi semna biletul pe care trebuia ulterior să-l predau domnului Radoor, un fel de confirmare că livrarea a fost făcută, dar biletul putea funcționa și ca fluturaș de salariu: valora 1,50 coroane. Jacob Aalls gate era strada care începea la baza pieței Vestkanttorget¹ și se continua până la Fagerborg. Era o stradă frumoasă unde se găseau ușor numerele adreselor, iar dacă trebuia s-o iau pe Suhms gate, mai primeam cincizeci de øre² în plus, adică în total 2 coroane. Dacă tot aveam de mers atât de departe, mai luam cu un singur drum și buchete pentru Clinica Ullevål. Iar atunci puteam să cobor agale cu bicicleta pe Kirkeveien, cu buzunarul doldora de confirmări și cu o singură mână pe ghidon! Numărul 49 se afla la colț cu Ole Vigs gate, dar nu-mi amintesc nimic deosebit legat de acest număr; se amestecă cu alte adrese la fel de anonime, într-o lumină adumbrită de vitraliile din secolul trecut din casa scârilor.

La litera S scrie:

Studenti, cămine
Skovveien 15

¹ *Torg, torget* (no.), piață. Se va păstra mai departe originalul în interiorul cuvântului (n. t.).

² *Øre* (no.), a suta parte dintr-o coroană (n. t.).

Skovveien 7
Schives gate 12
Stensgate 16
Skovveien 20

Skovveien e strada care se afla la colț cu florăria, iar pe atunci era numită după zona împădurită de la Uranienborg. La numărul 7 era o curte destul de modernă, în stil funcționalist, proiectată de arhitectul Frithjof Stoud Platou în 1936. La el s-a angajat tata după ce s-a mutat de la Copenhaga la Oslo, rămânând la această firmă de arhitectură pentru tot restul vieții. Mi-amintesc că nu era nimeni acasă la numărul 7. Într-o astfel de locație modernă locuiau doar oameni moderni. Nici vecinul nu a deschis ușa apartamentului, din fericire, așa spune, pentru că nu era niciodată plăcut să preiei un pachet pentru altcineva, iar dezamăgirea pe care încercau s-o mascheze la preluarea pachetului vecinului era de nesuportat. În cele din urmă, a trebuit să las pachetul cu flori în fața ușii, sperând că va sosi cineva acasă înainte ca florile să se ofilească, o soluție extrem de nesatisfăcătoare, deoarece nici nu primeam chitanță, ceea ce-l supăra din cale-afară pe domnul Radoor, care era oricum destul de ursuz din fire. Vis-à-vis de numărul 7 era Școala Vestheim unde eram pe-a noua. Aș fi preferat să nu dau de cunoscuți, ceea ce se întâmpla rareori; dacă stau să mă gândesc mai bine, în majoritatea cazurilor eram ignorat, nu mă întâlneam niciodată cu nimeni, eram un curier nevăzut care traversa orașul cu bicicleta, aducând

LIBRIS | We know books

vești bune: flori. Dar, după ore, când am văzut curtea părăsită a școlii, m-a cotoplit o melancolie toropitoare. Numele Schives gate a fost dat străzii după numismatul Claus Jacob Schive care a studiat monedele romane. Ea începe în Piața Arno Berg și se termină în Vestkanttorget, două puncte geografice care, în visele mele despre Oslo, înseamnă camaraderie și muzică. Îmi plăceau clădirile colorate din Schives gate, roșii, verzi, galbene, împrejmuite de grădini mici. Iar pe Schives gate era totdeauna cineva acasă și acolo primeam de cele mai multe ori ciubuc, ceea ce nu se întâmpla în Stensgate. Iar numele străzii venea de la cuvântul *sten* care înseamnă piatră. Stensgate este oricum o continuare nereușită care se întinde de la Thereses gate și până la Ullevålsveien pentru că este mai lungă decât aceasta, de-a lungul graniței cu cartierul Fagerborg. Și nu este întâmplător că aici se află instituții asemenea azilului pentru femei vârstnice, căminul pentru copii și *colonia din Stensgate*¹. Din ce-mi aduc aminte, la numărul 16 era o clădire destul de nouă cu garsoniere, iar acolo trebuia să suni întâi jos la poartă ca să poți intra în casa scării. Și atunci trebuia să stai afară și să dai socoteală cine ești și care e scopul vizitei, ceea ce era pe cât de neplăcut, pe atât de greoi, deoarece clienții suspicioși își închipuiau că erau, de fapt, ținta unei înșelătorii; nu, categoric nu-mi plăcea Stensgate, aș fi vrut să nu fiu nevoit să merg cu bicicleta

¹ Zonă cu parcele de grădini de agrement în proximitatea arealului urban din Oslo (n. t.).

până acolo, cu toate că drumul îmi aducea două coroane. Căminul de studenți era în Underhaugsveien, între Pilestredet și Bogstadveien, iar aici locuiau doar studenți creștini, din câte știi, dar nu-mi pot explica de ce vreunul din ei ar fi putut primi flori în dar.

Văd derulându-se cu încetinitorul toate aceste adrese, un plan detaliat în toate direcțiile orașului în care am crescut, amintindu-mi de *kappe land*, jocul pe care-l jucam adesea prin parcuri: aruncam un briceag în aer ca să cadă jos și să se implante în pământ, iar din punctul acela trasam o linie de demarcație între teritoriul nostru și cel al dușmanilor noștri. Abia acum, aceste adrese care trebuiau să marcheze clipa, ziua aceluia timp, au devenit amintire. Timpul a răsturnat memorandumul, aș spune, asemenea unei broaște țestoase care rămâne neajutorată cu carapacea în jos și picioarele în sus după ce a fost lovită de un val puternic.

Apoi, m-am apucat de scris poezii. Totul a început pe când priveam ceasurile din vitrinele ceasornicarilor de-a lungul Drammensveien. Probabil că un rol l-au avut și versurile discurilor pe care le ascultam în acea perioadă, *The Beatles*, *The Lovin' Spoonful*, *Kinks* și, mai apoi, *The Doors*. Dorința mea cea mai arzătoare, ca de altfel a tuturor celor de vârsta mea, era să fac parte dintr-o trupă. Dar cu ce-aș fi putut contribui eu? Mergeam la Școala de pian din piața Solli, însă nicio trupă din Oslo nu avea nevoie de un pianist. Dar am găsit o soluție de compromis: puteam scrie textele. Altfel spus, ca să zic drept, *nu puteam renunța la*